

TÜRKİYE'DE IRKÇILIK OLMAZ

Aydınlık Dergisi, 18 Şubat 2007

Yıldırım Koç

Ben, Türkmenbaşı'nın Sayın Demirel'e "Atla gittiniz, uçakla geldiniz; çekik gözlü gittiniz, çakır gözlü geldiniz" dediğini biliyordum. Bir arkadaşım kaynak göstererek beni düzeltti. Meğer, 1993 yılında Turgut Özal Kırgızistan'a gittiğinde bir ozan tarafından, "at üstünde ve çekik gözlü gittiniz; uçakla ve mavi gözlü geri geldiniz" biçiminde karşılanmış¹. Hangisi doğru olursa olsun, bugün Kırgızistan, Kazakistan ve hatta Türkmenistan ve Azerbaycan'da yaşayan soydaşlarımızdan farklı görüldüğümüz muhakkak. Ben hem T.C. vatandaşı olarak Türk'üm; hem de Türk soyundanım. Ancak Anadolu'daki Türk soyunun ve yüzlerce yıldır bu topraklarda yaşayan diğer soyların Kırgızlar'dan farklı olduğu da belirgin bir biçimde görülüyor. Atalarım bu topraklara atla geldi ve çekik gözlüydü. Ancak biz bugün farklıyız.

Bunun bir nedeni binlerce yıldır bu topraklarda yaşayan, başka ülkelerde uğradıkları haksızlıklar nedeniyle bu topraklara sığınarak canını kurtaran ve savaşlarda esir alınan insanlarla kaynaşılmasıdır. Ancak benim yıllardır dikkatimi çeken bir başka unsur, Osmanlı'nın çok başarılı bir biçimde uyguladığı kapıkulları sisteminin nüfusumuz üzerindeki etkisidir.

Kapıkulları yıllar önce bir farklı biçimiyle ilgimi çekmişti. Osmanlı devlet yapısı içinde kapıkulları çok önemli bir yer tutuyordu. Kapıkulları, devşirmelerden oluşuyordu. Bunların önemli bir bölümü, ücretliydi. Yeniçerilerin eylemlerinin çoğu da aldıkları ücretlerle ilgiliydi. Ayaklarıyla çorba kasesini devirmelerini, kutsal kazanlarını alarak ("kazan kaldırarak") yürüyüş yapmalarını ve hatta tahttan padişah indirmelerini, grevlerin ilk biçimleri (prototipleri) olarak düşünüyordum. Örneğin, yeni padişahın tahta çıkması sonrasında yeniçerilere verilen cülus bahşişi, yeniçerilerin yaklaşık bir yıllık ücretine yakındı².

Kapıkulları son yıllarda bir başka açıdan dikkatimi çekiyor. Biz, örneğin, Kırgızlardan farklıyız. Bu farklılıkta kapıkullarının temelini oluşturan devşirme sisteminin rolü ne?

Bu konuda temel kaynak, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın **Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları**³ kitabıdır. Türk Tarih Kurumu tarafından yayımlanan iki ciltlik bu kitabın birinci cildi önce 1943 yılında yayımlandı. 1984 yılında da ikinci baskısı yapıldı. Acemi oğlanların temini, birinci ciltte yer almaktadır. Ayrıca, 1957-1968 yıllarında İstanbul'da Robert Kolej'de (şimdiki Boğaziçi Üniversitesi) sanat ve mimari tarihi dersleri vermiş olan Godfrey Goodwin'in **Yeniçeriler** kitabında⁴ da bu konuda önemli bilgiler vardır.

Kapıkulları, Osmanlı'nın sürekli ordusu ve devleti yöneten kadrolardı. Sürekli ordudan emekliye ayrılanlar da devletin temsilcileri olarak belirli bölgelerin vergisini topluyorlar, bu vergiyle asker yetiştirip besliyorlar ve savaş çıktığında bu askerlerle birlikte savaşa katılıyorlardı.

Kapıkullarının kaynağı acemi ocağıydı. Acemi ocağının insan kaynağı ise, Osmanlı'nın ilk dönemlerinde pençik oğlanlarıydı. Pençik oğlanları, savaşlarda alınan esirlerin beşte biriydi. Bunlar "az bir bedel mukabilinde Osmanlı hudutları dahilindeki çiftçilerin hizmetlerine" verilirdi. "Bu suretle Anadolu'da İslam ve Türk terbiyesi görüp Türkçeyi öğrenerek yetişecek olan Pençik oğlanlarının orduda daha emniyetli şekilde hizmet edecekleri düşünülmüştü." Pençik oğlanları

¹ Roy, O., **Yeni Orta Asya, Ya da Ulusların İmal Edilişi**, Metis Yay., İstanbul, 2000, s..262.

² Koç, Y., "Kapıkulları Hangi Sınıftandı," Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 111, Eylül 1989. Bu yazı 1992 yılında yeniden yayımlandı: Koç, Y., **Türkiye İşçi Sınıfı Tarihinden Yapraklar**, Atalol Yay., İstanbul, 1992, s.20-35.

³ Uzunçarşılı, İ.H., **Osmanlı Devleti Teşkilatından Kapukulu Ocakları, Acemi Ocağı ve Yeniçeri Ocağı**, TTK Yay.VIII.Dizi, Ankara, 1984.

⁴ Goodwin, G., **Yeniçeriler**, Doğan Kitapçılık, İstanbul, 2001.

önceleri yalnızca Anadolu'ya gönderilirdi. "ben padişah kuluyum, diye çiftlik sahibine kafa tutmayarak hizmet etmesi" için de, çiftçiye küçük bir bedel karşılığında satılmış gibi yapılırdı. Aynı uygulama daha sonraki yıllarda devşirmeler için de uygulandı.

Acemi ocağının ikinci kaynağı, devşirmelerdi. İhtiyaca göre, üç, beş ve bazen daha uzun bir zaman aralıklarıyla önceleri Rumeli'de yaşayan Hıristiyan halktan her 40 hane için bir oğlan çocuk devşiriliyordu. İlk başlarda, bugünkü Arnavutluk, Yunanistan, Adalar ve Bulgaristan'dan devşirme alınıyordu. Daha sonraki yıllarda, Sırbistan, Bosna-Hersek ve Macaristan'dan da devşirme alındı. Aynı süreçte, Rumeli'deki Müslümanlardan ve Anadolu'daki Hıristiyanlardan da erkek çocuk devşirmesi yapıldı. Çocuklar, 8 – 15 ve bazen de 20 yaşına kadar devşiriliyordu. Yahudilerden ve Çingenelerden devşirme alınmıyordu. Ermeniler de devşirme sisteminin içindeydi.

Devşirilen çocuk, İslamiyeti, Türkçeyi ve adetleri öğrendikten sonra, acemi ocağına giriyordu. Buradan da, yeteneklerine göre, asker veya devlet görevlisi olup, en üst düzeylere kadar yükselebiliyordu. Bu çocukların geçmişleriyle tüm ilişkileri koparılıyordu. Yeniçeri olanlar, emekliliğe kadar evlenme hakkına sahip değildi. Kapıkulu, her açıdan devlete bağlıydı. Görev yaptığı yerin halkıyla ilişkisi asgari düzeydeydi.

Devşirme uygulaması, 15, 16 ve 17. yüzyıllarda 250 yıl kadar sistemli bir biçimde uygulandı.

Bu uygulama sürecinde devşirilen toplam çocuk sayısına ilişkin toplu veri bulamadım. Ancak, bazı yıllara ilişkin veriler var. Örneğin, 1515 yılında yalnızca Bosna ve Saraybosna'dan 1000 Müslüman devşirilmiş. 1573 yılında Balkanlar ve Anadolu'dan devşirilen çocuk sayısı 8000 idi. Evliya Çelebi de her yedi yılda bir 8000 çocuğun devşirildiğinden söz etmektedir. 1673 yılında ise yalnızca Yunanistan'da 3000 çocuk devşirildi. 4-7 yıllık dönemlerde 250 yıl boyunca 7-8 bin çocuğun devşirildiği düşünülürse, o zamanki Osmanlı nüfusu içinde önemli bir rakama ulaşılmaktadır. Bunlara, savaşta alınan esirler ile başka ülkelerdeki baskılardan kaçarak Osmanlı'ya sığınanlar ve daha önceden bu topraklarda yaşayanlar da eklenirse, Anadolu'nun nasıl bir karışım yaşadığı ortaya çıkacaktır. Bu nedenle bu topraklarda ırkçılık olmaz, ırkçılık sökmaz. En doğru yaklaşım, ırkçılığı reddeden, çağdaş ulus anlayışıdır. Atatürk'ün ifadesiyle, "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir."